

SLOVENSKI NAROD.

Izšla vsak dan zvečer, izven nedelje in praznika, ter valja po pošti prejetan na avstro-ogrsko deželno za vsa leta 26 K, za pol leta 13 K, za četrt leta 6 K 50 h, za en mesec 2 K 80 h. Za Ljubljano s pošiljanjem na dom za vsa leta 24 K, za pol leta 12 K, za četrt leta 6 K, za en mesec 2 K. Kder hodi sam pošt, plača za vsa leta 24 K, za pol leta 12 K, za četrt leta 6 K 50 h, za en mesec 2 K 80 h. — Za tuje dežele toliko več, kolikor znaša poštnina. — Za naročnike brez izredne vplačilne naravnine se ne obračuna. — Za ostanila se plačuje od petdesetpet petit-vrate po 12 h, če se se enkrat tiska enkrat, po 10 h, če se dvakrat, in po 8 h, če se tiska trikrat ali večkrat. — Depoziti se izdajo brez plačila. — Recepti se ne vračajo. — Uredništvo in upravljalstvo je v Knaševih ulicah št. 5, na stropu v I. nadstropju, upravljalstvo pa v pritličju. — Upravljalstvo naj se blagovolje pošilja naročnine, reklamacije, ostanila, t. j. administrativne stvari.

„Slovenski Narod“ telefon št. 34.

Posamezne številke po 10 h.

„Narodna tiskarna“ telefon št. 85.

Po deželnozbornem zasedanju.

III

Razprave deželnega zbora niso napravile na pristaše narodno-napr. stranke posebno dobrega vtiska.

Zdelo se je, kakor da bi se bilo doseglo med narodno-naprednimi poslanci in klerikalci neko sporazumljenje, katerega vtiska se ni mogel nihče ubraniti, ki je količkaj pazno sledil razpravam v deželni zbornici.

Kdor količkaj pozna sedanje razpoloženje pretežne večine pristašev naše stranke, ve dobro, da so le-ti odločno proti vsakemu sporazumu s klerikalci, ker bi tak korak prav nič ne koristil narodno-napredni stranki, pač pa bi bil v prilog klerikalcem, ki bi se sporazuma, kakor nas uči že skušnje, ne držali in si vrhu tega še pridobili v svojem delovanju med ljudstvom, ki rodi še sedaj, ko je pod neprestanim nadzorstvom naše stranke, toliko slabega in pogubnega sađu, popolno akcijsko svobodo.

Po mnenju in po prepričanju pretežne večine v narodno-napredni stranki je vsako sporazumljenje s klerikalci nemogoče in izključeno. S tem seveda ni rečeno, da bi ne bila mogoča v gotovih stvarih, zlasti v narodnih zadevah paralelna akcija od slučaja do slučaja.

Za vzporedne akcije v raznih važnih, zlasti nacionalnih vprašanjih je narodno-napredna stranka vselej pripravljena, da bi pa podala klerikalcem roko v trajno sporazumljenje, z drugimi besedami povedano, da bi med obema strankama prišlo do slege, ki jo razni jokavi psevdopolitiki žele in pričakujejo, o tem ne more biti govora, to je docela izključeno!

In denimo, da bi naši poslanci na svojo roko sklenili sporazumljenje s klerikalci.

V tem slučaju smo prepričani, da bi volilei določenih punkcij ne odobrili in da bi se jih tudi ne držali. Ako bi poslanci vstrajali pri svojem sklepu glede sporazumljenja s klerikalci, da bi torej volilei ne

našli opore pri svoji stranki, bi se iz tega brez dvoma rodile pogubne posledice, ki bi lahko povzročile popoln razdor med volilei in med vodstvom stranke.

Prepričani smo sicer, da ni pri zavrženem deželnozbornem zasedanju vezal naših poslancev nobeden dogovor s klerikalci, ne moremo se pa ubraniti uverenja, da nastop narodno-napredne stranke v deželnem zboru ni bil srečen.

Naši poslanci so nastopali napram klerikalcem preveč z glačarstvom in jim delali komplimente, kakršnih ni malo ne zaslužio. Nazivanje »Katoliško-narodna stranka« mesto klerikalna, je bilo preostentativno in apostrofiranje »čestiti naš delnik katoliško-narodne stranke«, je bilo predebelo laskanje človeku, ki si je v žilindro gadno umazal svoje roke.

Takšno komplimentiranje in laskanje ni moglo nikomur ugajati in ni bilo na mestu in to tembolj, ker klerikalci niti najmanj niso prikrivali, da slejkoprej vtrajajo na svojih bojnih pozicijah.

Na naši strani se je pa postopalo tako, kakor da bi bilo že zdavnaj pokopano bojno kopje, kakor da bi bil med strankama ponehal boj in bi med njima vladalo najlepše soglasje.

Pri razpravi o zapisniku je bil pravi moment, da bi se klerikalcem odkrito povedala v brk resnica.

Povedati bi se jim moralo: Narodno-napredna stranka, ki sloni na narodnem principu, bo, kakor se samo ob sebi umeje, glasovala za samostojni slovenski zapisnik, naglašala pa, da prav dobro pozna karte, katerih se poslužujejo klerikalci, in da sprevidi njihovo dvoumno in hinavsko igro.

Klerikalcem bi se moralo zabrusiti v obraz: Poznamo vas dobro, vas hinavce, vam se ne gre za stvar, vam je ležeče samo na tem, da bi med narodno-napredne poslance in med veleposesnike zabili klin razdora, razbili dogovor glede gledališča in na ta način izolirali narodno-napredno stranko v deželnem zboru.

Javno bi bilo treba razkriti to klerikalno narodnostjo, ki nima drugega smotra in namena, kakor izistiti narodno-napredno stranko iz njene dosedanje pozicije v deželnem zboru in ji tako iztrgati vso moč in vpliv iz rok.

To se ni zgodilo in to je bila velika taktična napaka!

Državni zbor.

Na Dunaju, 5. dec.

Posl. Choc je predlagal reorganizacijo davčnih uradov in ureditev službenih razmer za davčne uradnike. — Posl. Pitaeco je interpeliral zaradi zgradbe nove justične palače v Trstu. — Posl. Lenassi je zahteval, naj se državnim uradnikom vstopejo v penzijsko dobo tudi leta službovanja kot diurnistov. — Posl. vit. Vuković je interpeliral, naj se naznani sklep zadnje ministrske konference glede direktne železniške zveze s Dalmacijo.

Potem se je nadaljevala debata o izjavi ministrskega predsednika. — Posl. Menger je izjavil, da se mora najprej rešiti narodnostno vprašanje. Obenem s volilno reformo se mora določiti narodnostno pravo. Ako se ne posreči, narodnostna nasprotja spraviti v zakonite oblike in prepričati pravo močnejšega na tem polju, tudi volilna reforma ne bo imela za državo in prebivalstvo tistih koristi, ki se jih pričakuje.

Posl. Herzmansky je rekel, da socialni demokratje ne tvorijo sami avstrijskega prebivalstva in da tudi kmetijski stan reklamira svoje pravice. Kmetijski stan ne zahteva splošne volilne pravice, ker pri sedanjih obupnih političnih in socialnih razmerah si ne obeta od splošne volilne pravice nobenih koristi.

Posl. Daszynski je napravil ministrskemu predsedniku globok poklon ter polemizoval z govorniki gosposke zbornice.

Posl. grof Stürgkh je podal v imenu svoje stranke daljšo izjavo zoper nameravano volilno reformo ter očital vladi nedoslednost, češ, da je še v jeseni baron Gautsch bil proti splošni volilni pravici, sedaj pa se je vlada postavila na čelo takemu gibanju.

Posl. Zazvorka je izjavil, da so tudi češki agrarci sprejeli v svoj program splošno volilno pravico, ki jo zahtevajo za vsakega državljana brez ozira na davke.

Posl. pl. Pláček se je izrekel za splošno volilno pravico, toda odločno se mora zavarovati proti temu, da bi vlada s pomočjo te ideje postavila upravičene češke zahteve.

Nato se je razprava prekinila.

Jutri bo zopet seja.

Parlamentarni položaj.

Dunaj, 5. decembra. Proračunski odsek je sklican za jutri zvečer k seji; na dnevnem redu ima proračunski provizorij in zakonski načrt o zvišanju duhovskih plač.

Baron Gautsch je imel zadnje dni posvetovanja z voditelji večjih strank. Danes je imel tako posvetovanje s parlamentarno komisijo mladčeskega kluba. Razen o proračunskem provizoriju se je razpravljalo pri tem tudi o volitvah v delegacije. Kakor hitro bo namreč na Ogrskem opaziti količkaj ugoden preobrat, bo pozvala vlada takoj poslansko zbornico, da izvoli delegacije. — Nemške stranke so na stališču, da volitve v delegacije v Avstriji toliko časa niso dopustne, dokler niso tudi na Ogrskem take volitve izvedene ali vsaj zagotovljene.

Kriza na Ogrskem.

Kaj se zgodi z državnim zborom?

Budapešta, 5. decembra. Baron Fejervary je odpotoval z ministrstvom v Orseem in Feilitzschem na Dunaj. Še ta teden se mora namreč odločiti, ali se državni zbor razpusti ali odgodi. — Istočasno so imeli voditelji ogrskega

parlamenta Kossuth, Lukacs, grof Apponyi in grof Andrássy dolgo posvetovanje. Spoznali so, da je položaj postal kritičen, da je treba napraviti konec čakanju.

Koalicija.

Budapešta, 5. decembra. Vodilni odbor združene opozicije se je zbral danes k seji, da določi svoje stališče glede splošne volilne pravice in o taktičnem vedenju v prvi seji državnega zbora 19. t. m. Do končnih sklepov pride šele v jutranji seji. — Baron Fejervary je naročil, da mu vse sklepe koalicije takoj telefonično ali brzojavno sporoče na Dunaj.

Štrajk črkostavcev.

Budapešta, 5. decembra. Blizu 1000 delavcev je na shodu sklenilo, da bodo prišli bojkot nadaljevali ter ga opustili le tedaj, ako dobe jamstvo, da časopisi ne bodo napadali soc. demokratične stranke in njenih poštenih prizadevanj za splošno volilno pravico. Ako pa tega jamstva ne dobe kmalu, raztegnejo štrajk na vse časopise. — Najbrže se jutri začne splošni štrajk črkostavcev in tiskarjev. Kakih 200 slušateljev tehnike se je ponudilo opozicijskim listom, da jim stavijo in tiskajo liste, ako odpovedo stavovi dela.

Koalicija je izdala z ozirom na štrajk na narod manifest, v katerem se zelo ostro napadeta Fejervary in Kristoffy, češ, da sta nalašč provokirala vse sedanje zmešnjave.

Konflikt s Turčijo.

Demonstracija brodevja.

Carigrad, 5. decembra. Poslaniki veseli so imeli zopet konferenco ter se je doseglo popolno sporazumljenje. Položaj je zelo resen. Poslaniki so zahtevali od veselih izdatno pomočitev demonstracijskega brodevja. Otok Lemnos je že zaseden. Zasedata pa se še otoka Imbros in Tenedos ter celo nekatera točka turškega ozemlja v Evropi sploh.

LISTEK.

Slovensko-nemška meja na Štajerskem.

Kulturno zgodovinski in narodopisni doneski. Nabral A. B.

(Dalje.)

Južno Apač ležeče vasi Plitvica, Plitviški vrh in Lomanoše spadajo v slovensko župnijo Sv. Peter pri Radgoni. Pred 40. leti so veljale te tri vasi za izključno slovenske, dandanes pa je že precej Nemcev. V Lomanošah (Deutsch (?) Radersdorf) so našli leta 1880. 171 Slovencev poleg 51 Nemcev, leta 1900. pa 33 Slovencev poleg 205 Nemcev; v Plitvici leta 1880. 357 Slovencev poleg 314 Nemcev; v Plitviškem vrhu leta 1880. 170 Slovencev poleg 19 Nemcev, leta 1900. pa 173 Slovencev poleg 9 Nemcev. Ljudsko štetje seveda ni merodajno, ker vsi prebivalci v teh vaseh, kakor v šentpetrski župniji sploh, govorijo slovensko. Mesto Radgona je razen služabnikov že večinoma ponemčeno. Leta

1880. so našli še 112 Slovencev poleg 2156 Nemcev, leta 1900. pa že samo 97 Slovencev in 1662 Nemcev. Več Slovencev je še v predmestju Grez, ki pa spada v šentpetrsko župnijo. Slovenci imajo še v mestu svojo cerkev (Marijino), kjer so slovenske pridige zaradi slovenskih vasi v Prekmurju. Duhovniki so Slovenci, šola je popolnoma nemška. Tudi pri uradih uavadno nimajo slovenskega uradnika.

Ime mesta je po slovenskem imenu Radigoy, kakor razlaga sam Nemeec Zahn v svoji knjigi »Älteste Burgen in Steiermark.« Prvotno se je baje mesto imenovalo Radigojina. Dr. Bernhardt izkazuje Radgono še med slovenskimi naselbinami. Tudi dandanes bi tujec ob nedeljah in praznikih ne verjel, da je v nemškem mestu, ker vse govori slovensko.

Zanimivih za folklorista in jezikoslovca je pet slovenskih vasi v Prekmurju, t. j. med mestom Radgono in ogrsko mejo na levem bregu Mure. Mejo proti Ogrski tvori potok Kučnica (Kučernica). Te zanimive vasi (domačini pravijo vasi) so: Potrna (Laafeld), Žetinci (Sicheldorf), Dó-

dojnci (Dedenitz) Zénkovci (Zelting) in Górica (Wiudisch-Gorizen). Te vasi so si ohranile nepokvarjen slovenski značaj, svoje posebne šege in navade ter svoje narečje. In sicer se v prvih dveh vaseh ljudsko narečje bistveno razločuje od narečja v poslednjih treh vaseh. Škoda, da se še ni dobil slovenski folklorist, ki bi nam zbral vse posebnosti teh prekmurških Slovencev, preden izgube tudi te vasi svoje pristno narodno obilježje. Preblizu so namreč radgonski nemški agitatorji, da ne bi slučajoma tudi teh naših ljudi zavedli. In pri tem so ti Slovenci od ostalih Slovencev tako osamljeni, da vemo tako malo o njih, kakor o ogrskih ali benečanskih Slovencih. Podrejeni so nemški škofiji in nemški politični oblasti, zato pa je res pravi čudež, da so se mogli še tako dolgo obraniti. Pri njih ne velja Šumanova hipoteza, da »ob ravenah je Slovenstvo najdalje nazaj potisneno, na gorah se najdalje drži.«

Po ljudskem štetju leta 1880. je bilo v Potrni 211 Slovencev in 39 Nemcev (ker se je že začelo radgonsko predmestje semkaj raztezati), v Žetin-

cih 166 Slovencev, 0 Nemcev, v Dedojncih 122 Slovencev, 0 Nemcev, v Zénkovcih 120 Slovencev, 3 Nemci in v Górici 155 Slovencev in 50 Nemcev. Leta 1900. pa so našli v Potrni 179 Slovencev in 97 Nemcev, v Žetincih 153 Slovencev, 0 Nemcev, v Dedojncih 113 Slovencev in 5 Nemcev, v Zénkovcih 129 Slovencev in 0 Nemcev in v Górici 122 Slovencev in 54 Nemcev. V resnici pa v vseh petih vaseh ni pravega Nemca. Ljudstvo je večinoma zavedno ter mnogo čita. Družba sv. Mohorja ima v Radgoni 82 članov, ki so skoraj vsi v teh vaseh. Naletel sem na paši na mladino, ki je imela Mohorjeve knjige v roki. Žal, da sem našel tudi 12letnega fanta in 14letno deklico, ki sta čitala vsak svoj spnič nemškega roparskega romana, kakršne prodaja radgonski knjigovez za par krajcarjev. To je sad nemškega šolanja. Vseh pet vasi je namreč všolanih v čisto nemško šolo v Radgoni. Tu bi pač bilo sveto delo, ako bi se pomoglo vasem ustanoviti skupno slovensko šolo. Saj bi vaščani gotovo radevolje prevzeli del bremena po svojih močeh. O narodni zavednosti

teh prekmurških Slovencev pač priča najbolje to, da si sami skrbijo za slovenski pouk doma. V vsaki vasi imajo svojo »učiteljico«, t. j. dobro izšolano kmečko dekle, ki poučuje ob nedeljah, posebno v zimskem času, slovensko mladino slovensko čitati in pisati. Uspehi so prav povoljni, ker ga skoraj ni vaščana, ki bi ne znal z razumevanjem čitati slovenske knjige, dasi se v šoli niso učili besedice slovenske. Mnogo zaslug pri tem imajo tudi slovenski kaplani v Radgoni, ki hodi vsako nedeljo popoldne poučevati v te vasi slovenski krščanski nauk.

Neka posebnost teh vasi je tudi, da izšolajo toliko duhovnikov, kakor menda nobena druga pokrajina na Slovenskem. So hiše, ki imajo po dva, da celo po tri duhovnike (Rožman), tako da bi lahko samo te vasi preskrbovale graško škofijo s potrebnimi slovenskimi duhovniki. Žal, da jih najdemo več med tridimi Nemci kot ob jezikovni meji.

Neodpustna slovenska malomarnost bi bila, ako bi prepustili zavedne Prekmurce njihovi usodi, kakor se je to godilo dosedaj. (Dalje prih.)